

Remissvar: Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58)

Sveriges Museer tar tillvara och driver den svenska museibranschens gemensamma intressen. Sveriges Museers medlemmar driver drygt trehundra museer i hela landet vilket motsvarar 80 procent av besökarna och samlingarna i museisverige. Våra medlemmars huvudmannaskap, storlek, förutsättningar och inriktning ser mycket olika ut.

Remissvaret har beretts tillsammans med Sveriges Museers styrelse vars ledamöter representerar museisveriges nationella, regionala och lokala museer.

Sveriges Museer om betänkandet

- Sveriges Museer välkomnar att översynen genomförts, instämmer i bakgrundsbeskrivningen samt ambitionen att öka tillgången till kultur och bredda kulturdeltagandet.
- Kultursamverkansmodellen är underfinansierad. De föreslagna förändringarna i modellen kompenserar inte för bristande resurser, tvärtom riskerar de att ytterligare urholka museernas ofta ekonomiskt ansträngda verksamheter. Det går inte att behålla etablerade strukturer, värna nya aktörer och samverkansformer i modellen, utan att tillföra medel.
- Kultursamverkansmodellen kommer inte att lösa museisektorns stora strukturella utmaningar kring samlingsförvaltning, digitalisering och fastigheternas underhållsskuld. Det som behövs är en långsiktig och samlad museipolitik. Riksantikvarieämbetet bör tilldelas större ansvar för museiverksamheten utifrån deras roll som expertmyndighet inom kulturarvssektorn.
- Sveriges Museer är positiva till lagförslaget om kultursamverkan. Det är dock väsentligt att en ny lag samspelar väl med museilagen. Förslaget att konstens frihet ska respekteras och att efterlevnaden ska redovisas samspelar väl med museilagens femte paragraf, att huvudmannen ska säkerställa att museet har bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll.
- Sveriges Museer är kritiska till att uppräkningsavslaget för den regionala kulturen avskaffas från 2024. Den årliga uppräkningsavslaget behöver snarast återställas.
- Sveriges Museer invänder mot förslaget om att ta bort museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete som särskilt utpekade områden i den föreslagna förordningen.

- Sveriges Museer avstyrker förslaget om att flytta pengar från det stöd som Boverket fördelar till icke-statliga kulturlokaler. Stödet underlättar underhåll av fastigheter och frigör resurser till museiverksamhet.

Behovet av ökad finansiering och en samlad museipolitik

Även om ekonomiska aspekter tas upp i betänkandet utgår fokus ifrån det uppdrag utredningen haft på förvaltningsmodellen. En stärkt och förenklad samverkan inom och mellan kommun, region och stat såväl vertikalt som horisontellt är positivt och kan ge modellen en bättre dynamik. Det finns dock stora behov av att se över och räkna upp såväl utifrån historiska nyckeltal som att säkerställa medel till samverkan om utvecklingsfrågor. Utan att detta är tryggt kommer det bli mycket svårt att förverkliga utredningens ambitioner.

Kultursamverkansmodellen saknar acceptabel finansiering. De föreslagna förändringarna i modellen kompenserar inte för de ekonomiska bristerna utan riskerar tvärtom att ytterligare urholka museernas verksamheter om medel ej tillförs. Det går inte att behålla etablerade strukturer och samtidigt värna nya aktörer och samverkansformer.

Sveriges Museer är kritiska till att uppräkningsavslaget för den regionala kulturen avskaffas från 2024. Den årliga uppräkningsavslaget behöver återställas.

För att nå målet att kulturen verkligen får ett bredare genomslag i hela samhället måste systemet, utöver att ges rimlig finansiering, tydligare inkludera museer i landets kommuner. I dagsläget är det svårt för ett kommunalt museum utan något regionalt uppdrag att ta del av samverkan och projektmedel.

Det är inte Kultursamverkansmodellen som kommer att lösa museisektorns strukturella utmaningar kring samlingsförvaltning, digitalisering, beredskap, forskning, kunskapsuppbyggnad och fastigheternas underhållsskuld. Museisektorn behöver en långsiktig och samlad nationell museipolitik, där hela museilandskapet ingår. Riksantikvarieämbetet bör tilldelas större ansvar för museiverksamheten utifrån deras roll som expertmyndighet inom kulturarvssektorn. De organisationsförändringar som Riksantikvarieämbetet gjort under det senaste året, med en ny avdelning för museer, är ett steg i rätt riktning.

Betänkandets lagförslag om kultursamverkan

2017 trädde lagen som reglerar offentligstyrda museer i kraft. I museilagen fastställs att museerna ska bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Sveriges Museer ser positivt på betänkandets förslag på en lag om kultursamverkan och dess ändamålsbestämmelse, men det är viktigt att den stämmer väl överens med museilagen.

Sveriges Museer är positiva till förslaget att konstens frihet ska respekteras och att efterlevnaden ska redovisas. Konstnärlig frihet är en grundförutsättning i de nationella kulturpolitiska målen. Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund.

På senare tid kan överträdelser av museilagens femte paragraf – att huvudman ska säkerställa att museet har bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll – noteras både regionalt och kommunalt. Frågan om konstnärlig frihet och armlängds avstånd är grundläggande för all kulturpolitik och lagförslaget bör ta hänsyn till museernas olika förutsättningar på de olika styrande nivåerna.

Förslaget om museiverksamhet och kulturmiljöarbete

Sveriges Museer avstyrker förslaget att i förordningen ta bort museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete som särskilt utpekade områden. Det riskerar att förstärka en redan befintlig tendens att läns museernas omfattande verksamhet inom dessa fält är tagna för givet och att museerna inte får den resurstilldelning som behövs.

Stödet till icke-statliga kulturlokaler

Sveriges Museer motsätter sig förslaget om att ta bort stödet till icke-statliga kulturlokaler. Det saknas konsekvensbeskrivning kring borttagandet av statsbidraget som i 65 % av fallen går till läns museer. Boverkets kritik mot anslaget gäller dess föråldrade skrivningar i förordningen, inte stödet i sig. Anslaget är viktigt för läns museers möjlighet att göra större investeringar. Utan detta stöd skulle allt fastighets- och lokalunderhåll istället behöva finansieras genom den löpande budget som bör användas för själva museiverksamheten. Detta stöd fungerar också som en pusselbit för extern finansiering.

Gunnar Ardelius

Generalsekreterare

Sveriges Museer
